

SPC
PÀGINES ESPECIALS

**RÀDIO
ANDORRA**

DIJOUS, 3 DE NOVEMBRE DEL 2022

UN EMBLEMA QUE RENEIX

LA REHABILITACIÓ DE L'EDIFICI PERMET RECUPERAR UN ELEMENT
ESSENCIAL DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL PAÍS

INTRODUCCIÓ

Quatre dècades de ràdio

▶ RÀDIO ANDORRA VA COMENÇAR A EMETRE EL 1939 I VA ESDEVENIR TOT UN REFERENT

▶ LA COMPETÈNCIA DE SUD RÀDIO A PARTIR DEL 1958 VA MARCAR L'INICI DEL DECLIVI

La història de Ràdio Andorra es remunta a l'any 1937, quan Jacques Trémoulet, propietari de l'empresa Radiophonie du Midi, que ja operava emissores de ràdio a Tolosa, Montpeller, Bordeus i Agen, va crear la nova emissora tement la interdicció civil de la ràdio privada en territori francès. De produir-se, hauria silenciada la resta de les emissores de la seva propietat, particularment Ràdio Tolosa, molt popular a l'època.

L'estatus particular del qual gaudia aleshores el Principat, un estat teòricament independent però a la pràctica íntimament lligat a França i Espanya, va permetre a Trémoulet sostreure's a la reglamentació en matèria de radiodifusió d'aquests dos països. L'emissora va començar a funcio-

nar el 7 d'agost del 1939, i amb prou feines un mes després França va declarar la guerra a l'Alemanya nazi. Després d'algunes vacil·lacions i una breu interrupció de les emissions, l'estació les va reprendre el 3 d'abril del 1940.

Des del 1940 fins al 1944, Ràdio Andorra va ser l'única ràdio privada d'expressió francesa que va emetre sense control, ni dels aliats ni dels alemanys. En aquest sentit, les altres emissores privades de Trémoulet a França van estar sota el control del govern de Vichy. Els intents de control de l'emissora durant aquest període van ser nombrosos, però l'estació va aconseguir desbaratar-los. És, paradoxalment, amb l'alliberament de França el 1944 quan van començar les veritables penúries per a Ràdio Andorra: Trémoulet va ser condemnat a mort en rebel·lia per col·laboracionista amb les forces d'ocupació nazi. Se li

RÀDIO ANDORRA VA ATURAR LES EMISSIONS EL 26 DE MARÇ DEL 1981

imputaven, en essència, els acords amb els ocupants per conservar les seves altres emissores, en particular Ràdio Tolosa. Trémoulet es va refugiar a Espanya i posteriorment a Suïssa fins al 1949, data en la qual va ser finalment indultat.

Malgrat que la interferència intencional i la persecució contra el seu propietari ja havien finalitzat, a inici dels anys cinquanta les pressions del govern francès van continuar amb l'objectiu de silenciar Ràdio Andorra, amb traves administratives, el tancament de

la frontera andorrana per evitar els enviaments de discos o diverses campanyes de premsa en contra. Amb tot, l'emissora continuava gaudint de molta popularitat. Amb l'estabilitat, va poder millorar els programes i cercar ingressos publicitaris.

Malgrat que la seva àrea d'escolta era més reduïda que anys abans, l'emissora podia escoltar-se a tot França, i al sud dominava el mitjà radiofònic. Per això, l'Estat francès va decidir crear, el 1958, una nova emissora que fes la competència a Ràdio Andorra, en la seva pròpia zona i amb més mitjans tècnics.

Així és com va néixer Radio des Vallées, nom que va canviar, més tard, pel de Sud Ràdio. Durant els anys seixanta, la lluita entre totes dues va ser aferrissada, fins que el 1968, per primera vegada, Ràdio Andorra es va veure superada en audiència per Sud Ràdio, perdent

la posició de lideratge al sud de França.

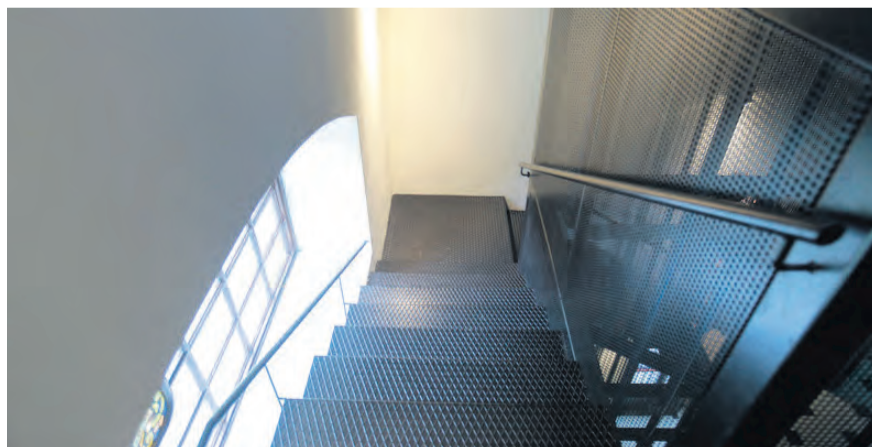
El 1971, en morir Trémoulet, Ràdio Andorra va contemplar una tàctica d'aproximació amb RTL, particularment en matèria de programació. Però els acords serien limitats i el declivi va continuar. Ràdio Andorra no tenia capacitat per invertir en material competitiu i el seu emissor obsolet no li permetia ser audible fora d'una zona geogràfica molt limitada al voltant d'Andorra.

Finalment, el 26 de juny del 1980, el Consell General va confirmar la intenció de no renovar la concessió que havia atorgat el 1961 a Ràdio Andorra i a Sud Ràdio, ja que l'Estat andorrà desitjava nacionalitzar la radiodifusió. El 26 de març del 1981, Ràdio Andorra va executar, a les 21 hores, l'ordre de deixar d'emetre. Es tancava una era dels mitjans radiofònics al país.

AGRUPSA

ENTREVISTA JORDI TORRES

EL MINISTRE de Turisme i Telecomunicacions es mostra satisfet amb el resultat de l'obra i el fet que l'edifici enceti una nova etapa com a seu del ministeri i de la societat Andorra Turisme.

“Donar-li un nou ús a l'immoble era una obligació”

La rehabilitació de Ràdio Andorra ja és una realitat. Content amb el resultat?

Per al Govern sempre és una gran satisfacció el fet de poder tornar a posar en valor tot el que és patrimoni nacional. Ja es va fer la legislatura passada amb la recuperació de l'hotel Rosaleda, que va passar a ser la seu del ministeri de Cultura. I ara ens hem de felicitar per haver pogut culminar la reforma de Ràdio Andorra i donar-li un nou ús a l'immoble. Pensem que era una obligació per a l'administració. Així que estem molt contents i molt satisfets.

Després d'estudiar diverses opcions, finalment s'ha decidit traslladar-hi el ministeri de Turisme i Andorra Turisme. Per quin motiu?

És cert que hi havia diferents alternatives sobre la taula, però no totes eren les adients. Perquè tot i ser un lloc que *a priori* sembla gran, és també força complex, perquè al cap i a la fi era un edifici industrial dels anys trenta. I en ser un edifici industrial estava pensat per fer la funció molt concreta. Quan es van fer les obres d'ampliació, els espais no eren prou grans per acollir segons quin tipus de ministeri. I finalment ens vam decantar per Andorra Turisme perquè, fins ara, aquesta societat estava en unes oficines que eren llogades, no eren propietat de l'administració. Es va pensar que era una bona opció, per deixar de pagar aquests lloguers, agafar uns espais públics que fossin adequats. Es van estudiar els espais i crec que es van poder adaptar molt bé a la nova funció. A més, al final se segueix un relat, un fil conductor.

En quin sentit?

Antigament, Ràdio Andorra ens permetia donar-nos a conèixer arreu del món, perquè les emissions arribaven fins i tot a Sud-àfrica. En aquest cas, es vol donar continuïtat a aquesta

FIC S.L.
Construccions i decoracions amb fusta

C/Prat de la Creu, 96 · AD500 ANDORRA LA VELLA · Principat d'Andorra · info@ficsl.com
Tel. 376 805 508 · Mòbil 376 337 607 · www.ficsl.com

idea, ja que tant Andorra Turisme com el ministeri de Turisme també donen a conèixer el país a l'exterior. El nou edifici pot contribuir a aquesta funció.

Com s'organitza la distribució de l'edifici?

Tota la zona operativa d'Andorra Turisme està situada al soterrani -1, que és la part que es va fer d'ampliació, i on tenim tot el que és producte, màrqueting i les relacions amb els turoperadors. A la planta baixa tenim les sales de reunions, amb tres espais. També hi ha la sala dels emissors, pensada per fer trobades o presentacions, i de fet ja ha acollit algunes reunions importants. I a la planta 2 hi ha la part de direcció d'Andorra Turisme i també el ministeri.

Inicialment s'havia parlat de convertir el complex en un museu de la ràdio. S'ha descartat totalment la idea d'incorporar un espai museístic?

El projecte museístic en si no es farà, però sí que a la sala dels emissors, a través del ministeri de Cultura, s'hi programaran algunes visites guiades, per explicar la història de la ràdio.

La restauració de l'antiga maquinària ha estat potser un dels treballs més significatius de l'obra?

Sí, i això ha permès mantenir totes les peces, ja que s'ha fet una restauració molt exhaustiva de tots i cadascun dels aparells emissors. També cal tenir en compte que en plena rehabilita-

ció els tècnics ens van alertar que hi havia amiant, de manera que es va haver de desamiantar tot peça per peça, i això va retardar les obres pràcticament un any. Hi ha hagut una tasca microscòpica i de laboratori per reformar-ho tot, i els emissors han quedat restaurats com si fos el primer dia que es van instal·lar. Els resultats parlen per si mateixos.

El procés per poder recuperar l'edifici va ser llarg i costós. Al Govern li hauria agradat que tot hagués anat més ràpid?

És cert que l'edifici es va poder recuperar gràcies a un conveni amb Espanya, signat el 2007, pel qual els terrenys passaven a mans andorranes. Però anteriorment hi havia hagut uns litigis importants entre els titulars de l'edifici i l'Estat espanyol, que també van retardar tot el procés. Quan Espanya el va recuperar hi va haver una gran feina de negociació per part d'Andorra, perquè al cap i a la fi tot això ha estat tasca de diferents governs. Cadascun d'ells va tenir la capacitat d'aportar el seu granet de sorra perquè tot això pogués ser una realitat. El procés va ser complex i evidentment que ens hauria agradat que fos més àgil. Però al cap i a la fi també hi havia altres edificis històrics que s'havien de recuperar, i les coses s'han fet tan ràpid com s'ha pogut. Però al final em quedo amb el fet que tot ha acabat bé i que l'edifici ja torna a tenir vida en el dia a dia.

INNOVACIÓ, CREATIVITAT, EFICIÈNCIA I PROFESSIONALITAT

Avinguda Verge de Canolich 124, 1r-1a
AD600 Sant Julià de Lòria
Tel. +376 814 983 - Mòbil +376 371 191
info@enginyeriadm.ad

REALITZACIÓ DE PROJECTES
ELECTRICITAT
TELECOMUNICACIONS
SEGURETAT CONTRA INCENDI
ENERGIES RENOVABLES I PROJECTES
ENERGÈTICS
VENTILACIÓ
CLIMATITZACIÓ
LAMPISTERIA I EVACUACIÓ

ENTREVISTA ENRIC DILMÉ

L'ARQUITECTE encarregat de remodelar l'històric edifici repassa els principals trets de l'obra, en què preval el màxim respecte al projecte original concebut pel francès Robert Trilhe.

“Volíem que Ràdio Andorra recuperés tot l'esplendor”

C om va sorgir l'oportunitat de reconstruir Ràdio Andorra?

L'any 2015, amb el museòleg Manel Miró i el museògraf Augusto Saavedra, ens vam presentar al concurs per la *Conservació, rehabilitació i interpretació de Ràdio Andorra*, que vam tenir la fortuna de guanyar. En un primer moment el projecte havia de ser un museu de la ràdio, però la idea va anar evolucionant fins a convertir-se en edifici administratiu per al Govern. Es van mirar diferents possibilitats i finalment han estat Andorra Turisme i el ministeri de Turisme els que ocuparan aquest espai.

Quins criteris s'han seguit per a la rehabilitació?

Per a nosaltres era molt important salvar i posar en valor la sala principal, la que ara s'utilitza per fer reunions, i intentar no modificar gaire la resta, perquè l'immoble no perdés l'esperit original. I un soterrani que inicialment era una mena magatzem de material de la mateixa ràdio finalment s'ha convertit en zona d'oficines. A poc a poc, en diverses fases i amb moltes aturades per alguns imprevistos, s'ha pogut materialitzar l'obra.

Fins a quin punt s'ha respectat el projecte arquitectònic original?

Sempre s'ha intentat preservar al màxim l'edifici, tant interiorment com exteriorment, així com el mobiliari propi de Ràdio Andorra. No hem d'oblidar que aquest era un dels pocs exemples que quedaven a Europa d'un centre emissor de ràdio, i calia respectar-ho en la mesura del possible.

Un espai peculiar, en certa manera industrial.

Sí, cal tenir en compte que la part de producció de Ràdio Andorra es feia majoritàriament a Andorra la Vella, mentre que a Encamp va quedar només la part més tècnica. Allà hi havia un petit estudi per si hi havia desconexions o alguna incidència, però majoritàriament contenia aparells.

Ràdio Andorra va tancar el 1981 i l'edifici va quedar abandonat. En quin estat se'l van trobar?

Estava molt deteriorat. Hem hagut de refer tot el material, el terra, el sostre... ja no en quedava res. Els edifi-

cis, quan s'abandonen, es malmeten molt ràpidament, per això hem volgut que Ràdio Andorra recuperés tot el seu esplendor. Hem reproduït motlures i elements originals perquè sembli realment un edifici dels anys trenta del segle XX.

Un viatge al passat.

Sí, la idea és que la gent que visiti l'edifici de seguida vegi que allò havia estat una ràdio, i una ràdio antiga. No era qüestió de buidar-ho tot i tornar-ho a fer com si fos actual, sinó recuperar l'essència original fent servir els mateixos materials, les mateixes rajoles, els mateixos llums, restaurant la maquinària... que tingués tot un aire de l'època.

Quins efectes té l'abandonament en un edifici?

Uns efectes devastadors. El pitjor que es pot fer amb un immoble és abandonar-lo i no mantenir-lo. A Ràdio Andorra va començar a entrar aigua per tot arreu, i va fer malbé totes les motlures dels sostres, les parets... la vegetació també va créixer molt, hi havia coloms per tot arreu... el típic dels

“

S'HA INTENTAT PRESERVAR AL MÀXIM L'EDIFICI, INTERIORMENT I EXTERIORMENT

EL PITJOR QUE ES POT FER AMB UN IMMOBLE ÉS ABANDONAR-LO I NO MANTENIR-LO

edificis que queden sense ús. El mateix Govern va fer una primera actuació d'urgència, amb un tancament per evitar noves filtracions d'aigua, a l'espera de decidir el que es feia amb aquest espai.

Com ha estat el procés de documentació?

Foça intens, però per sort hi havia força material fotogràfic. En tot cas, estudiar l'edifici anterior és fonamental per dur a terme una rehabilitació d'aquest tipus. Una de les coses més interessants d'intervenir en el patrimoni és poder conèixer l'edifici, entendre'l, buscar l'arquitecte original... A més, un immoble existent aporta l'avantatge que té una història al darrere, i no has de començar de zero amb un paper en blanc. Té una història que s'ha de començar a llegir des del principi per després actuar amb coherència.

En aquest cas, la història és força curiosa. Com va néixer Ràdio Andorra?

El promotor de l'emissora, Jacques Trémoulet, va ser un dels pioners de

la ràdio comercial a Europa. Va fundar una primera ràdio a Tolosa, en un *chateau*, i el projecte li surt rodó. Més tard, davant una possible amenaça de nacionalització de les emissores franceses per part d'un eventual govern format per socialistes i comunistes, Trémoulet busca un lloc estratègic per poder emetre des de fora de França.

I va triar Andorra...

Aleshores la ràdio era lliure, no hi havia fronteres ni distàncies màximes. Tu podies fer servir lliurement la freqüència que volguessis i arribar a qualsevol lloc del món.

El projecte original correspon a l'arquitecte Robert Trilhe, un nom que inicialment va ser una incògnita.

Així és. L'Arxiu Nacional va localitzar el 2011 un apunt del llibre d'actes del Consell General del 1953 on es parlava d'una carta adreçada a "M. Trémoulet, signada per Mr. Frilhe, arquitecte". Vaig estar buscant infructuosament informació sobre aquest tal *Frilhe* i resulta que el seu cognom estava mal transcrit, com vaig comprovar quan vaig poder localitzar la carta original, on constava el nom escrit correctament. A partir d'aleshores va ser força fàcil seguir la biografia d'aquest arquitecte de Tolosa.

Com definiria el projecte de Trilhe per a Ràdio Andorra?

Trémoulet li va encarregar una cosa similar a aquell *chateau* de Tolosa. De

fet, la sala principal de la primera ràdio de Trémoulet a Tolosa i la de Ràdio Andorra són pràcticament idèntiques. I des del punt de vista arquitectònic, Trilhe no es va limitar a construir només una mena de castell de la ràdio, sinó que va voler anar més enllà.

De quina manera?

Va fer una mica de resum *sui generis* del patrimoni arquitectònic d'Andorra:

el campanar de Santa Coloma, la façana de Casa de la Vall... una mena de puzzle del Principat en una sola construcció, com passa amb el Poble Espanyol de Barcelona, però a més petita escala, evidentment.

L'edifici té la particularitat de combinar granit i formigó armat.

Sí, i en aquest sentit cal tenir present que Trilhe va ser un dels primers ar-

quitectes a fer servir el formigó armat de forma massiva. És cert que l'edifici, per fora, és de granit, una tècnica que ja s'havia utilitzat a Andorra, però interiorment es fa servir el formigó, que crea aquesta atmosfera tan especial i inèdita aleshores al país. Aquest material, als anys trenta ja era usat àmpliament a les grans ciutats de França, però al Principat no s'havia fet servir mai.

ENRIC DILMÉ
dr. arquitecte

EL PROJECTE

Restaurant l'essència de l'edifici

En el projecte de rehabilitació de l'edifici històric de Ràdio Andorra a Encamp s'han tingut en compte dos grans criteris: d'una banda, respectar al màxim possible el disseny, els materials i els acabats de l'original. De l'altra, dotar-lo de la màxima accessibilitat i funcionalitat de cara al seu nou ús.

La novetat més significativa és un soterrani que no existia prèviament, ja que la zona estava ocupada per una feixa. La feixa s'ha buidat i a la part posterior s'ha habilitat aquesta nova planta. Una escala i un ascensor inte-

riors que comuniquen totes les plantes és l'altra gran novetat del nou edifici. Abans, del primer al segon pis només s'hi podia pujar per l'escala de cargol de la torre, no hi havia més comunicació. I de planta baixa a planta primera hi havia un tram d'escala monumental i una escala de cargol. Aquests canvis faciliten la comunicació interna i l'evacuació de l'edifici en cas d'emergència.

La planta baixa, que antigament estava ocupada per tallers, ara s'ha convertit en àrea de despatxos, on s'ha conservat la maquinària original. La planta primera, on hi ha la sala dels emissors que s'empra sovint com

a lloc de reunions, és el punt neuràlgic de l'edifici. En aquest pis també hi ha antics despatxos que s'han recuperat.

A la planta segona hi havia una gran sala de punta a punta que servia de magatzem, i també de dormitori per als tècnics. Ara, s'han realitzat divisions en aquest

**S'HAN MILLORAT
L'ACCESSIBILITAT I LA
FUNCIONALITAT DE
RÀDIO ANDORRA**

pis per habilitar diferents espais de treball. Cal ressaltar que, tant en la primera com en la segona planta, s'ha restaurat el terra original de parquet. De la mateixa manera, s'han respectat les antigues canonades, per on s'ha fet passar tot el nou sistema de climatització i electricitat.

Ascensors Principat

**INSTAL·LACIÓ · MANTENIMENT
REPARACIÓ · PORTES AUTOMÀTIQUES**

**Ctra. de la Creu Blanca, Xalet Els Ascolls
AD400 L'ALDOSA (Principat d'Andorra)**

Tel.: 737 777 · Fax 838 038

ascensorsprincipat@andorra.ad

DISTRIBUÏDOR I INSTAL·LADOR DE:

**ASSISTÈNCIA
TÈCNICA
24 h**

838 000

FREALON

FUSTERIA, EBENISTERIA, CUINES I DECORACIÓ

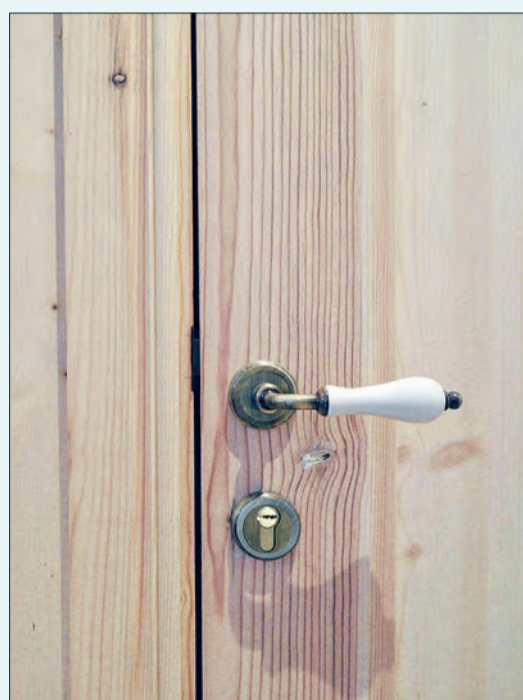
722 643 · 33 28 66 · 32 32 34

FREALON@ANDORRA.AD

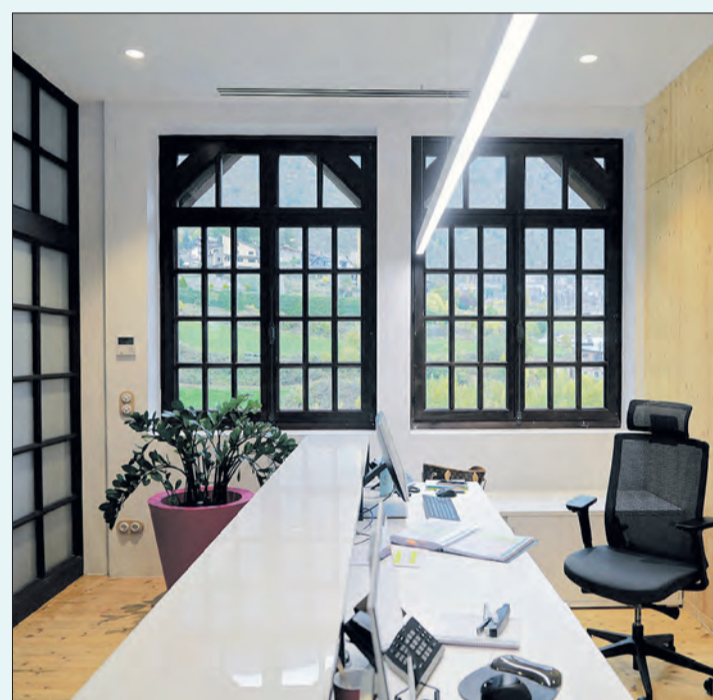
GALERIA

FOTOS: FERNANDO GALINDO

Màxim respecte en cada detall

En la rehabilitació de Ràdio Andorra s'ha tingut en compte cada detall per tal de respectar al màxim el disseny i la configuració originals de l'edifici, una cosa que es pot veure en elements com les claraboies, els terres, la maquinària –que ha estat acuradament restaurada– o les manetes utilitzades per als tancaments de portes i finestres. L'edifici incorpora alguns elements actuals, com ara un ascensor i una escala que comuniquen totes les plantes, i que s'han habilitat de manera que interfereixin el mínim possible amb l'estètica de l'immoble.

GALERIA

■ INSTAL·LACIONS MECÀNIQUES

■ INSTAL·LACIONS ELÈCTRIQUES

■ ENGINYERIA, MANTENIMENT I SERVEIS

■ ENERGIES RENOVABLES I MEDI AMBIENT

Carrer de l'Anglada 6, Casa Font
AD300 Ordino
Principat d'Andorra

T. +376 737 727
www.emtandorra.com

EM-T

C/ Prat de la Creu, 85, 1r - 3a
AD500 Andorra la Vella - **Telèfon: 868 055**

auxini@andorra.ad - www.auxini.ad